

شناخت نامه
فقیه اهل بیت آیت الله
میرزا محمدی اصفهانی

گردآورنده:
علی اکبر کوثری

تحقیق
مؤسسه معارف اهل بیت علیهم السلام

سرشناسه
عنوان
تکرار نام پدیدآور
مشخصات نشر
مشخصات ظاهری
فروست
بهاء
وضعیت فهرست‌نویسی
یادداشت
موضوع
موضوع
موضوع
موضوع
موضوع
موضوع
موضوع
موضوع
شناسه افزوده
رده‌بندی کنگره
رده‌بندی دیویی
شماره مدرک

کوثری، علی اکبر، ۱۳۵۹ - گردآورنده
شناخت‌نامه فقیه اهل بیت علیهم السلام - گردآورنده علی اکبر کوثری؛ تهیه و تدوین مؤسسه معارف اهل بیت علیهم السلام
قم: مؤسسه معارف اهل بیت علیهم السلام، ۱۳۹۶
۸۵۳ ص.
مؤسسه معارف اهل بیت علیهم السلام؛ ۸. شخصیت‌ها؛ ۴
ISBN 978-600-97082-6-0
۵۰۰,۰۰۰ ریال:
فیبا
کتابنامه به صورت زیرنویس.
اصفهانی، مهدی، ۱۲۶۴ - ۱۳۲۵ - سرگذشت‌نامه
اصفهانی، مهدی، ۱۲۶۴ - ۱۳۲۵ - نقد و تفسیر
اصفهانی، مهدی، ۱۲۶۴ - ۱۳۲۵ - یادنامه‌ها
اصفهانی، مهدی، ۱۲۶۴ - ۱۳۲۵ - شاگردان
فیلسوفان ایرانی - قرن ۱۴ ق.
فلسفه اسلامی - نقد و تفسیر
مکتب تفکیک
مجتهدان و علما - سرگذشت‌نامه
مؤسسه معارف اهل بیت علیهم السلام (قم).
۱۳۹۶، ۹ ک ۶ الف ۱۳۱۸ BBR
۱۸۹/۱
۴۸۱۵۹۵۵

شناخت نامه
فقیه اهل بیت
آیت الله العظمیٰ مهدی اصفهانی

گردآورنده: علی اکبر کوثری
تحقیق: مؤسسه معارف اهل بیت

ناشر: نشر معارف اهل بیت
چاپ: اشراق نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۶
شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه قیمت: ۵۰۰۰ تومان

تمام حقوق محفوظ است.

مراکز پخش

۱. قم، ۴۵ متری شهید صدوقی (زنبیل آباد)،
کوی ۳۴، پلاک ۱۵، مؤسسه معارف اهل بیت
کدپستی: ۳۷۱۶۸۶۶۵۱۴ - ۳۷۱۶۸۶۶۵۱۵
تلفن: ۰۲۵-۳۲۹۱۴۶۰۲ / دورنگار: داخلی ۱۵۰

۲. قم، خیابان معلم، مجتمع ناشران، طبقه
همکف، پلاک ۱۱، تلفن: ۰۲۵-۳۷۸۴۲۴۴۳

فهرست اجمالی

۱۱	 مقدمه
۱۵	 زندگی نامه فقیه اهل بیت علیه السلام میرزا مهیار صفهانی رحمته الله علیه

بخش اول: تذکرها و یادمان ها / ۳۹

۴۱	 طبقات اعلام الشيعة
۴۳	 گنجینه دانشمندان
۴۹	 ضمیمه تاریخ علمای خراسان
۵۱	 تذكرة القبور
۵۳	 منتخبی از تاریخ فلاسفه اسلام
۵۷	 گزارشی از سابقه تاریخی و اوضاع کنونی حوزه علمیه مشهد
۶۷	 فرهنگ خراسان
۷۵	 مکتب تفکیک
۸۵	 یاد یاران و قطره های باران
۱۱۱	 تاریخچه مختصری از حوزه مبارکه علمیّه و روحانیت به معنای اعمّ در مشهد مقدس
۱۴۵	 یاد عزیزان در برگ ریزان
۱۶۵	 فلسفه در خراسان به روزگار تفکیک
۱۹۷	 تاریخ حکما و عرفای متأخر

تذكرة المتقين ۲۰۱

اثريذیری عالمان دامغان از مكتب معارفی خراسان ۲۰۳

بخش دوم: شاگردان و شاهدان / ۲۴۱

شرح حال خودنوشت ۲۴۳

ن و فط ۲۴۵

گذری به زندگی آیت الله میرزا مهدی اصفهانی ۲۵۳

آیت الله العظمی آقا میرزا مهدی اصفهانی غروی ۲۶۵

مستدرک سفینه البحار ۲۷۷

یادی از عالمی ربانی ۲۸۱

مناصب النبی ۲۸۷

آیت الله میرزا مهدی اصفهانی (قدس سره) از زبان مرحوم آیت الله شمس المودحلی (ره) ۲۸۹

سخنان حضرت آیت الله العظمی وحید خراسانی ۳۱۵

گوهر باران ۳۲۱

جرعه‌ای از دریا ۳۲۵

معارف القرآن ۳۳۱

مبدأ و معاد از دیدگاه قرآن و سنت ۳۳۷

حقائق الفقه فی شرح شرائع الاسلام ۳۴۱

اصول حکمت اسلامی ۳۴۳

استاد دکتر سید جواد مصطفوی و کاری بزرگ در کلام معصوم (علیه السلام) ۳۵۵

نوری در ظلمت به یاد استاد محمدتقی شریعتی مزینانی ۳۵۹

استاد محمدتقی شریعتی مدافع شریعت در برابر الحاد و طاغوت ۳۶۱

طلایه دار فرهنگ اسلامی در عصر اختناق ۳۶۵

خاطرات آیت الله ابوالقاسم خزعلی ۳۶۹

۳۷۵	متأله قرآنی
۳۷۷	با راست قامتان پهنه اندرز
۳۷۹	جلوه‌های ربانی
۴۰۹	ابواب الهدی
۴۱۷	خاطرات آیت الله اسماعیل صالحی مازندرانی
۴۲۹	خاطرات آیت الله مسلم ملکوتی
۴۴۵	متأله قرآنی
۴۴۹	آیین‌های ۱۴۲۱
۴۵۹	پژوهشی درباره - بحث و فتنه
۴۸۵	مصاحبه با استاد مدیر شانس، چه
۴۸۹	گفت‌وگو با استاد آیت الله سید میرزا حسن صالحی
۴۹۵	مدرس صالح
۵۱۳	تاریخچه‌ای از گذشته حوزه علمیه مشهد
۵۱۷	گوشه‌ای از زندگی نامه خودنوشت آیت الله شیخ محمد تقی مروارید
۵۱۹	تاریخ شفاهی انقلاب اسلامی
۵۳۱	مصاحبه با استاد آیت الله شیخ ابوالحسن شیرازی
۵۳۵	فروع فقاقت
۵۳۹	ارتباط فرهنگ‌ها، زمینه استقلال فرهنگی
۵۴۲	مصاحبه با حجت الاسلام والمسلمین محمد واعظزاده خراسانی
۵۴۳	پاره‌ای از خورشید
۵۴۴	نقد مکتب تفکیک
۵۷۵	مصاحبه با آیت الله محسنی ملایری
۵۷۹	یادنامه آیت الله شیخ محمد باقر محسنی ملایری
۵۸۳	مصاحبه با آیت الله سید محمد باقر سلطانی طباطبائی

۵۸۷	خودنوشت زندگی سیاسی - اجتماعی شادروان علی امیرپور
۵۹۱	قاموس عصری
۵۹۳	محقق ثینی مجدد، مربی و مؤسس
۵۹۷	رشید حکمت
۵۹۹	شرح حال حجت الاسلام والمسلمین استاد علی حکیمی
۶۰۱	رانجس پیروان آن جناب حجتیه
۶۱۹	مکتب تفکیک
۶۲۵	شمع همیشه فدا
۶۲۷	مصاحبه با استاد آیت الله محمد تقی جعفری
۶۳۱	تکاپوی اندیشه ها
۶۳۵	حوزه علمیه نیازمند برنامه ریزی است
۶۴۱	خاطرات آیت الله حسینعلی منتظری
۶۴۷	ضرورت آسیب شناسی فلسفه

بخش سوم: شرح احوال و آثار ۶۴۹

۶۵۱	پایه گذار مکتب معارفی
۶۵۹	زعیم حوزه خراسان
۶۷۵	زامدار حوزه علمیه خراسان
۶۸۷	درآمدی بر تاریخ حیات علمی میرزای اصفهانی
۷۰۲	فقیه ربانی
۷۰۹	کتاب شناسی آثار میرزای اصفهانی
۷۵۵	مشاهیر مدفون در حرم رضوی
۷۵۷	مکتب تفکیک
۷۶۳	متأله قرآنی

۷۷۱.....	مشاهیر حوزه علمیه خراسان
۷۷۳.....	فقیه آزادگان
۷۹۳.....	زندگینامه آیت الله شیخ علی نمازی شاهرودی
۷۹۹.....	مروارید علم و عمل
۸۰۷.....	سرریانی
۸۱۱.....	فرزانگان کجوه
۸۱۳.....	ما سمعت من رأیت

بخش چهارم: دانشنامه ها / ۸۲۷

۸۲۹.....	دایرة المعارف تشیع
۸۳۳.....	دانشنامه قرآن و قرآن پژوهی
۸۳۵.....	دانشنامه دانش گستر
۸۳۷.....	دانشنامه جهان اسلام
۸۴۷.....	اثر آفرینان
۸۴۹.....	دانشمندان اسلامی

مقدمه مؤسسه

در تاریخ فکر و فرهنگ سیارند کسانی که در زمانه خویش ناشناخته می‌مانند و سال‌ها و گاه قرن‌های سپس تر شناخته و شناخته‌انده می‌شوند؛ برعکس، شخصیت‌هایی نیز در عصر خویش آوازه بلندی دارند و آثارشان حرکت و شور می‌آفریند، ولی این حرارت به تدریج به سردی می‌گراید و آنان به فراموشی سپرده می‌شوند. در این میان شخصیت‌های اندکی هستند که هم در زمانه و زمینه خود تحول‌آفرین و حردار می‌مانند و هم با گذشت زمان، اهمیت و تأثیرشان افزون می‌شود. شناخت همه شخصیت‌های تاریخ‌ساز و تحول‌آفرین در جای خود اهمیت دارد، اما شناسایی گروه اخیر به دلایلی پراهمیت‌تر است؛ چراکه بررسی ابعاد وجودی اینان ما را با مقطع مهمی از تاریخ تمدن و دانش آشنا می‌سازد و در شناخت هویت کنونی و سرنوشت فردای فرهنگ ما نیز در گرو این آگاهی‌ها است.

یکی از شخصیت‌های معاصر که می‌توان او را مصداقی از این حکم کلی دانست، استاد معارف اهل بیت (علیهم‌السلام)، اندیشمند و علامه بزرگوار آیت‌الله میرزا مهدی اصفهانی (ره) است. مقامه (الشریف) است. وی که با مجاهدت‌های فراوان از دوران نوجوانی، قدم در راه فراگیری علوم و دانش‌های دینی نهاد و در محضر اساتید بزرگ زانوی تلمذ بر زمین زد، در فرجام سیر علمی و عملی خود، افقی را فراروی رهجویان معارف گشود که بسیار تازه و بی‌گمان کم‌پیشینه بود. او نه تنها راه رسیدن به سرچشمه‌های معرفت و حقیقت را نشان داد، بلکه دانش دین را رنگ تازه‌ای بخشید. سرمایه به‌جامانده از او پیوندی عمیق و ریشه‌دار با سنت سترگ و حیانی برقرار کرد و راه عبور از سنگلاخ‌های دشوار معرفت‌جویی را به طالبانش نشان داد؛ مهم‌ترین که او

فقط یک اندیشمند راه‌شناس و روش‌گذار نبود، بلکه آنچه می‌گفت را با همه وجود باور داشت و سخنان و رفتارش، از گرمای ایمان او به حقایق هستی خبر می‌داد.

میرزای اصفهانی با همت و غیرت خاص توانست شراره‌ای از اندیشه و ایمان را در حوزه خراسان چنان شعله‌ور سازد که نه تنها به تغییر چهره و آهنگ دین و دانش در آن دیار انجامید، بلکه به تدریج راه خود را به سایر حوزه‌های کشور گشود. هرچند فریاد مخالفان نگذاشت که صدای او به درستی شنیده شود و با انگ و اتهام تلاش کردند که ندای نو او چندان بازتابد، اما هر جا سخن به درستی شنیده شد، تأثیرش را گذاشت و دل و دیده‌هایی را به سوی راه و روشی که او پیش می‌نهاد، جلب کرد. شاید همین تقابل‌ها و تعصب‌ورزی‌ها بود که نگذاشت آرای او در نقد فلسفه عرفان و در تأسیس دانش معارف و حیانی چنانکه بایسته بود، شنیده شود؛ اما نباید سهم آشنایان و شاهزادگان را در این میان دست‌کم گرفت. هرچند آثار میرزا کمتر در دسترس دیگران قرار گرفت، و اندیشه‌هایش زبان به زبان و حتی با نام دیگران، به محافل علمی و عمومی راه یافت. با این حال، به دلایل بسیار که در جای خویش باید گفته شود، شخصیت و شاهکارهای علمی او در بنان دست‌کم نیامده و در سینه‌ها و بیان‌ها باقی مانده است و برای شناخت ایشان چاره‌ای جز مراجعه به این اسناد مدارک نیست.

اثر حاضر که از میان انبوهی از اطلاعات و اسناد پراکنده دست‌آمده، درصدد است تا گوشه‌ای از ابعاد این شخصیت را از زوایای مختلف به نمایش بگذارد. سعی شده است که دیدگاه‌های مختلف و حتی گزارش منتقدان، تا آنجا که واقعیت را شرح می‌دهد، انعکاس یابد. تلاش کردیم که اسناد و گفته‌ها را بدون کاهش و افزایش انعکاس دهیم و فقط حذف مباحث غیرمرتبط، به خوانش بهتر اثر کمک کنیم. بخشی از این اسناد به گزارش دست‌اول از شرایط علمی و اجتماعی زمانه میرزا اختصاص دارد که حاوی اطلاعاتی ناب و بی‌نظیر از دوره تاریخی حوزه خراسان است. بخش دیگر چهره علمی و اخلاقی و ویژگی‌های حرکت علمی و شاگردان ایشان را توصیف می‌کند. طبیعی است در چنین اثری شاهد اطلاعات ناهمخوان و گاه متعارض باشیم. حضور این اطلاعات در کنار یکدیگر نه تنها به جذابیت و صداقت این اثر کمک می‌کند، بلکه خوانندگان را در فهم بهتر تاریخ مدد می‌رساند.

این مجموعه را در چهار بخش سامان داده‌ایم تا خوانندگان با سهولت بیشتری این اسناد را بخوانند. بخش اول به گزارش تراجم‌نگاران از شخصیت میرزای اصفهانی اختصاص دارد. اسناد نشان می‌دهد که شخصیت ایشان چنان تأثیرگذار بوده که حتی در زمان خویش نیز نظر ناظران بیرونی را به خود جلب کرده است. بخش دوم گزارش‌هایی مستقیم و غیرمستقیم از زندگی و روزگار میرزا است و اطلاعات پراکنده را در کنار هم به تصویر می‌کشد. در بخش سوم شرح احوال‌هایی که به تازگی در مورد ایشان نوشته شده است را ارائه می‌کنیم. بخش پایانی اثر نیز به آنکس شخصیت میرزا در دانشنامه‌ها اختصاص یافته است. در آغاز این اثر، یک زیاده‌روی به چشم می‌خورد که مستند به مدارک این کتاب و پژوهش در اسناد متنوع آن است، درج کردیم تا خوانندگان پیش از ورود در اطلاعات پراکنده، با سیمای عمومی این شخصیت بزرگ آشنا شوند.

این کار حاصل سال‌ها جدت و جبروی پی‌گیری زانوان در آثار بی‌شماری است که در این باب نوشته شده‌اند. از همه کسانی که در این مدت با راهنمایی‌های خود به غنای این مجموعه یاری رساندند، تقدیر می‌کنیم. این مجموعه از رچیز مرهون تلاش‌های محقق ارجمند مؤسسه معارف، جناب آقای علی اکبر کوثری است که با صبری ستودنی به گردآوری و تدوین این مجموعه همت گماردند. همچنین باید از جناب حجت الاسلام والمسلمین محمدرضا حسینی، مدیر داخلی مؤسسه، یاد کنیم که سهم بسزایی در سامان بخشیدن این کتاب داشتند. آقایان محمد عیسی واعظی در حروفچینی، مصطفی یزدیان و روح‌الله سهرابی و سرکار خانم پور صباغ در مقابله و آقای سید هادی ناطقی در تنظیم و صفحه‌آرایی اثر نقش آفرینی کرده‌اند که شایسته سپاس‌اند. همچنین از آقایان سید امین اوحدی و سید جمال جعفری که همکاری شایسته‌ای داشته‌اند، تشکر می‌کنیم. امید داریم که این اثر گامی برای روشن شدن پاره‌ای از حقایق پنهان روزگار ما و نشانی از تجلیل رادمردی باشد که با شمع وجودش روشنای راه رهپویان حقیقت شد. روحش در اعلا علین با اولیای پاک خداوند محشور باد.